

סיכום ומהלך השיעור

השיחה: חלק כג שיחה א' לפרשת בהעלותך.

הערה למגיד השיעור:

- תחילת השיחה מאוד למדנית, אם כי כאן השתדלנו להוביל ל"בן" החזק מאוד של השיחה.

הקדמה: לקהל מתחיל, לעשות הקדמה כללית סביב מקור 1 על מושגי פסח ראשון ופסח שני. להסביר בהרחבה שפסח שני הגיע ע"י בקשה מהקהל, ושנסביר במהלך השיעור איך שזה מושג יוצא מן הכלל ("איך אפשר לתבוע מן הקב"ה"), ואיך אפשר להביא א"ז בחיים שלנו.

מקור 1: וידבר ה' אל משה במדבר סיני בשנה השנית לצאתם מארץ מצרים בחודש הראשון לאמר. ויעשו בני ישראל את הפסח במועדו.

ופרש"י: בחודש הראשון - פרשה שבראש הספר לא נאמרה עד אייר, למדת שאין סדר מוקדם ומאוחר בתורה. ולמה לא פתח בזו? מפני שהוא גנותן של ישראל, שכל ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר לא הקריבו אלא פסח זה בלבד.

מקור 2: ביאור דברי רש"י "למדת שאין סדר מוקדם ומאוחר בתורה": אמנם כבר ידוע לנו ממקומות רבים ש"אין מוקדם ומאוחר בתורה", אבל מכאן ניתן ללמוד שגם במקום שהכתוב עצמו מציין את זמן המאורעות על-מנת להדגיש את סדרם - עדיין יתכן שהם יופיעו בסדר הפוך.

מקור 3: המשך דברי רש"י דורש ביאור: (א) מה מקום יש לשאלה "למה לא פתח בזו" לאחר הקביעה "אין סדר מוקדם ומאוחר בתורה"? (ב) מהי "גנותן של ישראל" בכך שלא הקריבו את קרבן הפסח במדבר - והרי מפורש בדברי רש"י בפרשת בא שכך ציווה אותם הקב"ה ("תלה הכתוב מצוה זו בביאתם לארץ, ולא נתחייבו במדבר אלא פסח אחד")!

תוספות במסכת קידושין עונים שהגנות הוא שבנ"י לא נכנסו לארץ בגלל חטא המרגלים, וממילא לא יכלו להקריב הפסח. אולם ע"פ הפשט נשאלת השאלה:

(א) עדיין לא נזכר שבנ"י לא ייכנסו לארץ. ואדרבה, הם מכינים עצמם בפרשתנו להיכנס לארץ.

(ב) ה"גנות" היא בכך ש"נשתהו ליכנס לארץ עד מ' שנה", ולא בהקרבת הפסח.

(ג) אם הדבר נחשב ל"גנות", הרי אין זה שייך רק לקרבן פסח, אלא לכל המצוות התלויות בארץ ובכניסה לארץ.

מקור 4: הדבר יובן בהקדים שאלה כללית: אם "גנותן של ישראל" הוא דבר שאין התורה רוצה בו, למה לה לספר "גנותן של ישראל" בכלל?¹ ומובן מזה, שעיקר הקפידא בכך היא בנוגע ל"פרשה שבראש הספר", כי הפתיחה (של ספר וכיוצא בזה) צריכה להיות בענין של "חיבתן של ישראל".

מקור 5: והביאור בזה: מצינו בדברי רש"י, שכל שלושת החומשים העוסקים בבני-ישראל - שמות, ויקרא ובמדבר - פותחים בחיבתו של הקב"ה לישראל ("ואלה שמות - להודיע חיבתן"; ויקרא אל משה - לכל דברות... קדמה קריאה, לשון חיבה"; וידבר וגו' במדבר סיני - מתוך חיבתן לפניו מונה אותם כל שעה"). ולפי זה היה מן הראוי לפתוח את ספר במדבר בפרשה זו, שאף בה מודגשת מעלתם של ישראל - בכך שקיימו את ציווי ה' על הקרבת הפסח במלואו (ואף אלה שלא יכלו, בקשו "למה נגרע", ונתקבלה בקשתם!), שזה מראה חיבת הקב"ה)².

מקור 6: לכן מפרש רש"י, שהספר אינו פותח בפרשה זו משום שהיא "גנותן של ישראל": אמנם הכתוב עצמו תלה את מצות הקרבת הפסח בכניסה לארץ³, אבל מדוע קיבלו זאת בני-ישראל בהשלמה, ולא פנו אל הקב"ה בטענת "למה

¹ היינו, מה זה משנה אם הפרשה ב"במדבר" או ב"בהעלותך"? למה לספר בכלל בגנותן של ישראל?!

² לקהל מתקדם: בסוף אות ו', הרבי מסביר שאם היו מתחילים חומש במדבר עם פרשת פסח אז היו ה"פתיחות" של החומשים בבחינת מעלין בקודש: שמות - חיבתן של בני" מצד עצמם, ויקרא - חיבתו של הקב"ה דרך הציוויים, במדבר - חיבתו של הקב"ה דרך מצווה מיוחדת, שלא היו מחוייבים בה, ובכל זאת עשאוה שזה מראה מעלתם ושבתם של ישראל עד כמה רצו לקיים ציווי ה' וגם חיבת הקב"ה לישראל שקיבל טענת "למה נגרע". עיין שם.

³ לקהל מתקדם, כדאי להסביר הנקודה שבתחילת אות ז': בשאר מצוות התלויות בארץ, עצם חיובן שייך רק כשנכנסים לארץ, ואין מקום לתבוע עשייתן לפני שנכנסים לארץ, משא"כ הקרבת קרבן פסח ששייכת גם במדבר, אלא שבפועל, לא ציווה הקב"ה

ניגרע" (כשם שעשו בהצלחה האנשים שהיו "טמאים לנפש אדם" ולא הקריבו את קרבן הפסח בזמנו)?! שתיקתם זו של בני-ישראל יש בה משום גנות, ולכן לא פותח הספר בפרשה זו.

מקור 7: ועדיין צריך ביאור: מדוע לא פנו משה ואהרן לקב"ה בטענת "למה ניגרע" ובדרישה שיותר להם להקריב את הפסח במדבר? והביאור בזה (בפנימיות העניינים): אילו היו משה ואהרן פונים לקב"ה בדרישה זו, ואף מקבילים את הסכמתו - היה הדבר מגלה עוד יותר את "גנותן של ישראל", שלא עשו זאת בעצמם; ולכן משה ואהרן, נשיאי ישראל שתפקידם העיקרי הוא לחשוב על בני"י ולפעול למענם, נמנעו מלבקש זאת כדי שלא לפגוע בבני-ישראל⁴.

מקור 8: לפי כל האמור יובן הטעם לכך שהכלל "אין סדר מוקדם ומאוחר בתורה" נלמד דוקא מפרשה זו: בפרשה זו מופיעה מצות פסח שני, שהיא במהותה בבחינת "אין סדר מוקדם ומאוחר" - פתרון למצב שבו הקרבן לא הוקרב בזמנו. המקבילה לכך בעבודת ה' היא עבודת התשובה, שאף היא נועדה לתקן מעשה שלא היה כדין בזמנו.

על כך מוסיף רש"י ורומז בדבריו "מפני שהיא גנותן של ישראל": מאחר ששהותם של בני-ישראל במדבר היתה חלק מתהליך תשובה - היה מן הראוי שיפנו אל הקב"ה בדרישה להקריב קרבן פסח בדרך זו של "אין סדר מוקדם ומאוחר" (בדומה לפסח שני); ומשלא עשו זאת - יש בכך משום "גנותן של ישראל".

ההוראה: בפרשתנו, אנו לומדים את גודל הענין של הבקשה "למה נגרע". על-דרך-זה מובן בנוגע לבקשות ותפלות של בני ישראל בכלל, ועאכו"כ – בנוגע לבקשה הנפשית של כאו"א מישראל שתבוא הגאולה האמיתית והשלימה מיד!

עד שנכנסו לארץ. (עיין בגור ארי' למהר"ל מפרג המצויין בהערה 50: "פסח לא דמי לתרומה ושאר מצוות התלויות בארץ, דלא חלה עליהם המצווה עד שבאו לארץ, אבל פסח שעשו כבר בשנה שניה, רק שהיו פטורין ממנה עד שבאו לארץ, גנאי הוא להם שדבר זה נקרא שהיו חסרים מצווה").

⁴ לשלימות העניין, אפשר להביא משיחת בהעלותך מספר השיחות תשנ"א מאות ח' ואילך (נמצא במדור הוספות). שם מוסבר החילוק בין משה ואהרן גופא. וכן זה שע"פ חשבון מסויים בגמרא (שבת קטז, א), התורה נחלקת לז' ספרים, והספר הששי מתחיל מפרשת המתאוננים. בשיחה מוסבר בארוכה החילוק בין משה (מספר חמש – עבודה רגילה) לאהרן (מספר שבע – עבודת התשובה). עיין שם.